

OBČANSKÉ PRÁVO

VÝKLAD SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.6 (2008)

© Ivo Telec, 2005

2

*„Zaměřuj svou pozornost k tomu,
co je podstatou každé slovem označené
činnosti nebo zásady nebo věci.“*

Marcus Aurelius, Hovory k sobě.

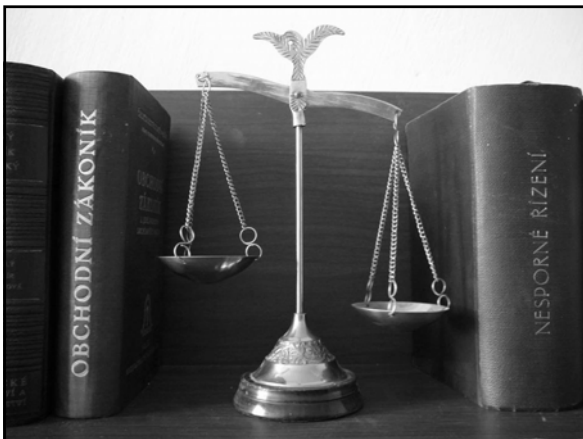
Praha 1969, s. 106. Překl. Kutbaniv.

3

TEMATICKÝ OBSAH

1. účel výkladu
2. právní hermeneutika a právně hermeneutické myšlení
3. výkladové (interpretační) právo
4. výklad právních úkonů a jeho pravidla
5. výklad právního řádu a jeho metody
6. výklad právních rozhodnutí

4

DEN ZVÍŘAT 🐾

V zoo vyhlásili na *Den zvířat* volný vstup návštěvníkům se zvířecím příjmením.

Přišla paní *Slavíková* s vnučaty, pan *Králíček* s paní, přišli *Sovovi* aj.

Volného vstupu se domáhal pan *Voháňka*.
Nechtěli ho však zdarma vpustit.

6

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ

8

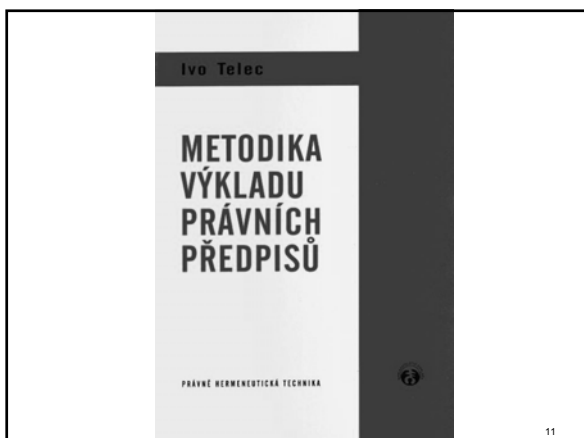
DEVÍZA

„Právo není text!“

9

Text právního předpisu,
text právního úkonu
nebo text právního rozhodnutí
je **pouze východiskem** pro **zjištění
účelu a obsahu** právní normy
nebo závazku.

10

11

JUDIKATURA 1

(...) naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako je logický a systematický výklad, výklad e racione legis atd.). ⇨

12

Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nevědomosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcižení a absurdity.

Nál. ÚS z 17. 12. 97 sp. zn. Pl. ÚS 33/97, č. nál. 163 Sb. n. a usn., sv. 9, vybl. pod č. 30/98 Sb.

13

JUDIKATURA 2

Právní úkon je neurčitý (§ 37 odst. 2 ObčZ) tehdy, jestliže srozumitelně vyjádřený obsah má takové věcné nedostatky, že je nelze překlénout ani výkladem podle § 35 odst. 2 ObčZ.

*Rozs. NS sp. zn. 2 Cdon 257/97
Práv. rozhl. 1998/7*

14

JUDIKATURA 3

Základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezákládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy, před výkladem neplatnost smlouvy nezákládajícím.

Nál. ÚS z 14. 4. 05 sp. zn. I. ÚS 625/03

15

PRÁVNÍ VĚDA

- **Metodická a systematická** k právnímu **dobru** (spravedlnosti) **zacílená**
- 1. **tvorba** (kreace) práva
- 2. **výklad** (interpretace) práva
- 3. **používání** (aplikace) práva v situacích vč. **dokazování** (argumentace)

16

■ **Paradigma** (model, vzorec) **právovédného myšlení**

- ✓ vědecká **metoda**, právní **principy** a právní **normy**
např. vědecké metody právně výkladové

×

- ✓ teoretický **systém** práva a právní **vztahy**
*např. právní vztahy jako forma společenských, zejm. výrobních, vztahů
viz marxisticko-leninská obecná teorie státu a práva*

17

DUCH A LITERA ZÁKONA

- **Duch zákona**
= vystižení **podstaty** a **přirozeného smyslu** nehmotné právní normy;
vyjeví se **výkladem**
- **Litera zákona**
= písemné **vyjádření** účelu a obsahu nehmotné právní normy;
hmotně zachycené formou zákona

18

ÚČEL VÝKLADU

- *Quid iuris?*
odstranění **pochybností** o právu
zjištění, co platí ← **vědecký poznatek**
= právní názor
- **Potvrzení**, nebo **vyvrácení** víceznačných
výkladových **domněnek**; *buď dluží, nebo ne*
- **Vyjevení práva z nosiče**, jímž je **vyjádřeno**
např. z právního předpisu

19

PRÁVNÍ HERMENEUTIKA

- *Interpretandi scientia*
Hermes = posel (tlumočník) bohů
= **umění výkladu práva**
← sjednocování práva **jednotným** výkladem
= součást obecné hermeneutiky
- **Předmětem zejm. právní text**
- **Hermeneutická orientace právní vědy**
✓ pojmy **porozumění, význam, intencionalita**

20

- **Výkladová pravidla**
- 1. **právně** normativní, *např. zákonná*
← právní řád
- 2. **vědecky** normativní, viz *výkladové
právní doktríny*
← vědecký řád

21

ZNAKY PRÁVNĚ HERMENEUTICKÉHO MYŠLENÍ

1. vědomé uznávání **přirozenosti**
subjektivních lidských práv bez ohledu
na politickou dohodu, a to s vyvozením
jejich přirozeného **zdroje**
2. instrumentální používání ústavně
chráněných lidských práv a svobod
3. logické a rétorické operace s **právními
principy**

22

4. **poměřování** střetnuvších se subjektivních
práv, svobod nebo všeobecně sdílených dober
srv. Test poměrnosti cíle a prostředku
5. soudcovské aj. **dotváření** psaného práva
obsahem otevřených právních pojmů, *srv. dobré
mravy, veřejná morálka, veřejný pořádek*
6. zvažování **okolností** konkrétního případu
(právní kontextualismus), a to:
  - a. skutkových nebo právních
  - b. polehčujících nebo přitěžujících

23

SOUDCOVSKÝ SLIB A KÁRNÉ PROVINĚNÍ

- **Soudcovský slib výkladu** právního řádu podle
nejlepšího vědomí a svědomí § 62/1 z. č. 6/02 Sb.
- **Soudcovská povinnost výkladu** zákona
podle nejlepšího vědomí a svědomí § 79/1
= i „nejlepší“ **vědomí výkladových metod**
- **Soudcovské kárné provinění** vadného výkladu
(skutková podstata překrucování práva) § 87
= porušení veřejnoprávní povinnosti

24

ZDROJE VÝKLADU

- **Judikatura**
  1. rozhodnutí **běžné**
  2. rozhodnutí **výkladové** o **autentickém** výkladu dřívějšího rozhodnutí, *např. ESLP, SD ES*
- **Právní věda**
např. komentáře k předpisům; neplatí rčení, „kde začíná právní problém, končí komentář“
dogmatická exegese = rozborový soud

25

DRUHY VÝKLADU

1. **vlastní** (autentický); *např. výklad **vlastních** rozhodnutí ESLP a SD ES*; závazný právní formou rozhodnutí
2. **soudní** při používání práva soudem; závazný jak je závazné rozhodnutí, jinak působí argumentační přesvědčivostí
3. **doktrinární**; *např. vědecké komentáře*, působí argumentační přesvědčivostí
4. **služební**; *viz státní službu*; služebně závazný pokyn

26

CO JE VYKLÁDÁNO?

1. **projev vůle** v soukromém právu (soukromoprávní úkon), *např. nájemní smlouva nebo její výpověď*
2. **soukromoprávní norma**
  - i. výklad mezinárodní smlouvy
  - ii. výklad právního předpisu, *např. o. z. aj.* ⇨
  - iii. výklad jiných zdrojů práva soukromého *např. obyčejů, obchodních zvyklostí*
3. **právní rozhodnutí** (veřejnoprávní úkon) ve věci soukromoprávní, *např. o škodním právu*

27

Okres a text 55/1954 Sb. - poslední stav textu
55/1954 Sb.
VLÁDNÍ NÁŘÍZENÍ
ze dne 15. října 1954
o územní oblasti Právního ústavu
Vláda republiky Československé naříazuje podle § 14 odst. 1 zákona č. 22/1954 Sb. o státním plánu rozvoje národního hospodářství republiky Československé za rok 1954:
§ 1
Právní ústav, který prezident republiky Československé a výsada historická památka, náleží všemu demokratickému lidu. V zájmu veřejného zájmu a ochrany se vyhradí územní oblasti Právního ústavu.
§ 2
Objekt územní oblasti správně kategorie Právního ústavu, která má na území územní oblasti výhledová vesnice upravená v územní oblasti památkové péče.
§ 3
Výsada územní oblasti územní péče národního výboru hlášeného města Prahy v území a kategorie Právního ústavu.
§ 4
Náklady na objekt v územní oblasti územní péče národního výboru hlášeného města Prahy má být rozhodnut, že se taková náklady nepokryje.
§ 5
Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení provede je vláda.

28

JUDIKATURA

Obsah plné moci je předmětem interpretace podle ustanovení o výkladu právních úkonů.

*Rozs. NS sp. zn. 22 Cdo 870/00
Práv. rozhl. 2002/3*

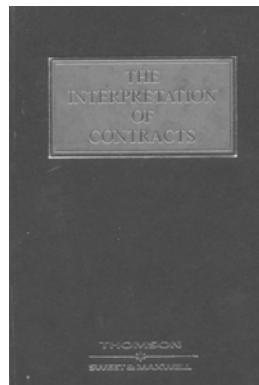
29

2. ČÁST

OBECNĚ O VÝKLADU SOUKROMOPRÁVNÍCH ÚKONŮ

31

32

VĚDECKÉ METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

■ Vědecky uznávané metody

1. **metoda dobré víry**
srv. předpoklad dobrověrného právního jednání a ochranu dobré víry adresáta
2. **metoda známého úmyslu**; srv. svobodnou vůli
3. **metoda mluvnicko-jazyková**
4. **metoda významoslovná** (sémantická)
5. **metoda okolnostní vč. metody historické**, viz dokazování skutku, *např. následné chování stran*

33

PŘÍKLAD VÝKLAD SMLOUVY O DÍLO

Z textu smlouvy o dílo nebylo patrné, zda objednatelem grafického logotypu je *Josef Novák*, anebo obchodní společnost *Josef Novák, s. r. o.*, již je *Josef Novák* jediným jednatelem a jediným společníkem.

Nicméně z **následného shodného chování** stran, a to z prohlášení zhotovitele a z uplatnění práva k užití logotypu *Josefem Novákem* vůči třetí osobě bylo patrné, že objednatelem je *Josef Novák*.

34

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ÚKON?

■ Legální výkladové příkazy

- = interpretační **donucující právní normy**
- = interpretační právo soukromé i veřejné

■ Druhy českých výkladových příkazů

1. **všeobecný občanský** § 35/2, 3 o. z. (§ 18 zák. práce) jen příkladmo
☛ *a simile* obchodní výklad
- > **zvláštní spotřebitelský** § 55/3 o. z.
2. **zvláštní obchodní** § 266/1-4 obch. z.

35

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBČANSKÉHO

■ Všeobecné příkazy

1. **právní úkon slovní**
  - ✓ **přednostně** dle projevené **vůle** jednatelova *srv. společný úmysl smluvních stran*
  - ✓ jiným způsobem, *a simile* obchodní příkazy
  - ✓ až **podpůrně** dle **jazykového** vyjádření
2. **právní úkon konkludentní**
  - ✓ obvyklý význam způsobu vyjádření, *např. rukouání*
  - ✓ dle vůle jednatelova
  - ✓ ochrana dobré víry adresáta

36

■ Zvláštní příkaz soukromého práva spotřebitelského

- ✓ v pochybnostech o významu spotřebitelské smlouvy platí výklad **příznivější pro spotřebitele** (*consumer-friendly-manner*)
  - **zásada ochrany slabší strany**

37

■ Podpůrné (subsidiární) přiměřené použití výkladových příkazů o. z. na:

- ✓ **výklad veřejnoprávních smluv**

§ 170 spr. ř.

38

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBCHODNÍHO

- **Zvláštní příkazy přednostní**
  1. **známý úmysl** jednajícího adresátovi byl úmysl znám nebo musel být znám
  2. **podpůrně** dle významu projevu vůle pravidelný význam u adresáta, výraz v obchodním styku dle pravidelného významu v tomto styku
  3. **vždy všechny okolnosti** související s projevem vůle, a to ⇨

39

- i. jednání o uzavření smlouvy
- ii. praxe zavedená mezi stranami
- iii. následné chování stran
- iv. jiné okolnosti, *např. nepřijaté návrhy*

Pravidlo:

Projev vůle s významem připouštějícím různý výklad je v pochybnostech vykládán k **tíži toho**, kdo jej jako **první** v jednání použil.

40

PŘÍKLADY

Výrazy např.:

„diskotéka“

„freeware“

41

MIMOSTÁTNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Zásady UNIDROIT** pro mezinárodní obchodní smlouvy (2004, 1994)
kap. 4, *lex mercatoria*
- **Zásady evropského smluvního práva**
čl. 1:106, *uniform interpretation*
  - *soft law*

42

43

3. ČÁST

PRAVIDLA VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

44

DOKTRINÁRNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Výkladové zásady** (soukromoprávní zásady interpretačního práva), zformované do **obecně uznávaných** pravidel
- 1. **pravidlo dobré víry** (*bona fide, good faith*), která chrání adresáta právního úkonu
- 2. **pravidlo přednosti vůle** před jazykovým nebo jiným **vyjádřením**

45

3. **pravidlo oprávněného (rozumného) očekávání**, *reasonable expectation*; pravděpodobnost chování za **běžného chodu věcí, poddruh dobré víry; srv. zdravý rozum** (*common sense*)
4. **pravidlo poctivého jednání** (*fair dealing*)
5. **pravidlo projevu vůle** *secundum et intra legem*; viz **legální výkladové příkazy**

46

6. **pravidlo rozumnosti a spravedlnosti výkladu**; předpoklad rozumnosti právního řádu, jímž se řídí výklad; smyslem právního řádu je spravedlnost
7. **pravidlo známého úmyslu** (*intention of the parties*); § 266/1 obch. z.
8. **pravidlo pacta sunt servanda**; smlouvy jsou uzavírány proto, aby platily a strany jimi byly vázány k dosažení zamýšleného cíle

47

9. **pravidlo zákazu zneužití práv** (*abuse of rights doctrine*)
10. **pravidlo nepřipustnosti odporujících nebo pochybných volných projevů na úkor jiného**
11. **pravidlo zákazu výkladu bránícího uplatnění žalobních nároků**
12. **pravidlo in dubio mitius**; shovívavě tak, aby volní projev spíše platil nežli nikoli

48

13. **pravidlo zákazu měnění nebo doplnění projevené vůle**; opakem je zásah vykladače do cizí vůle →
14. **pravidlo výkladu ve prospěch efektivnosti**; v pochybnostech o významu volního projevu ve prospěch dosažení vůlí sledovaného účelu
15. **pravidlo souladného výkladu závislých smluv**

49

16. **pravidlo contra proferentem**; projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila § 266/4 obch. z.
17. **pravidlo upřednostnění právního účinku všech výrazů projevené vůle před vyloučením některého z nich**; zábrana svévolnému výběru některých výrazů s pominutím jiných

50

18. **pravidlo zákazu nadměrné redukce** neboli **zákaz zredukování** částí nebo doložek jako nadbytečných
19. **pravidlo přihlídnutí k volnímu celku** (*context-oriented interpretation*)
20. **pravidlo v pochybnostech vyloučit nesmysly**; vyloučit nesmyslný závěr
21. **pravidlo nerozpornosti závazků** viz *rozumnost*

51

22. **pravidlo jazykové**
  - i. **konzistentní používání** slov a jiných volních vyjádření
  - ii. různost významu různých slov a jiných volních vyjádření
  - iii. projevení jednoho, znamená vyloučení druhého; úmysl daru vylučuje prodej
23. **pravidlo používání slov v jednotném čísle a v mužském rodu**

52

24. **pravidlo de minimis**; právně volní projev nerozhoduje o nevýznamných věcech
25. **pravidlo zákazu extraterritoriality**; podrobení volního projevu určitému právnímu řádu
26. **pravidlo okolnostní vč. následného chování stran**

53

JUDIKATURA

K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele.

54

*Okolnosti případu jsou skutečnostmi existujícími
vně vlastního projevu vůle,
a to i tehdy, když je předepsána písemná forma.
Není napravováním neurčitosti projevu vůle,
jestliže projev je vykládán se zřetelem k okolnostem
případu.*

*Rozř. NS ČSR sp. zn. 4 Cž 61/86
Bull. NS 1987/2*

55

4. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A MEZINÁRODNÍCH SMLUV

57

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ŘÁD?

1. výklad mezinárodních smluv

čl. 31 – 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, (č. 15/88 Sb.)

čl. 7/1 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, (č. 32/91 Sb.)

58

2. výklad právních předpisů

- ✓ čl. 9/3 Ú: **zákaz výkladu** opravňujícího odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu
- ✓ čl. 22 LZPS: **příkaz výkladu** politických práv a svobod ve prospěch svobodné politické soutěže
- ✓ § 1/1 ú. z. č. 23/91 Sb.: **příkaz výkladu** podústavních předpisů konformně s LZPS

59

METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. **účeloslovná metoda**
vč. ústavní konformity
2. **jazykovědná metoda významová a mluvnická** (jazyková metoda)
3. **logická metoda**
4. **systematická metoda**
5. **pomocná metoda historická**
6. **pomocná metoda srovnávací**

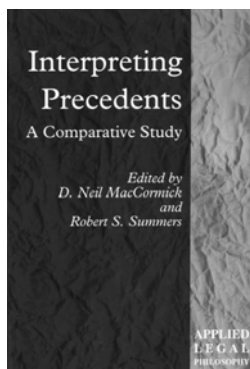
60

5. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH ROZHODNUTÍ

62

63

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ROZHODNUTÍ?

- Výklad právních rozhodnutí
  1. soudních rozhodnutí, *např. ve věcech civilních*
  2. rozhodčích nálezů, *viz majetkové spory*
  3. správních rozhodnutí, *např. KÚ ve věci vkladu věcného práva do katastru nemovitostí*

64

PŘÍKLAD

Výrok (enunciát) rozhodnutí:

Zrušuje se rozhodnutí (...),
jakož i všechna související rozhodnutí
předcházející.

65

- **Výkladové řízení před ESLP**
ve Štrasburku čl. 79 j. ř. ESLP
- ✓ bod rozsudku, jehož výklad je žádán
- **Výkladové řízení před SD ES**
v Lucemburku

čl. 102 j. ř. SD ES (Úř. věst. L 176, 1991)

66

METODY VÝKLADU JUDIKATURY

- **Metody výkladu vlastních soudních rozhodnutí**
  - ✓ utvořeny výkladovými rozhodnutími samými
- **Metody výkladu precedentů**
  - ✓ struktura odůvodnění precedentů
    - a. *stare decisis*
    - b. *obiter dictum*

71

LITERATURA

Letsas, A Theory of Interpretation of the European Convention on Human Rights. Oxford 2007.

Lewison, The Interpretation of Contracts. London 2004.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting Precedents. A Comparative Study. Aldershot 1997.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting Statutes. A Comparative Study. Aldershot 1991.

73

Telec, Sjednocování práva jednotným výkladem projevů vůle. Práv. rozhl. 2005/2.

In: *Blaho/Švidroň* (eds.), Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva. Bratislava 2005.

Metodika výkladu právních předpisů. Brno 2001.²

Přirozené základy soukromého práva. Brno, vyjde.

74

Tichý, Právní úkon a jeho výklad.

In: *Švestka/Dvořák/Tichý* (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha 2007.

75

76

Foto:

Lucca, Toskánsko, Itálie 2005

Sloní ostrov (Ko Chang), Siamský záliv, Thajsko 2549 (2006)

Palác lidských práv, Štrasburk, Alsasko, Francie 2008

Hřensko, Labe, Čechy, Česko 2006

77